

*Hoe Heyndric van Lymborch ende Etsijtes, doent bestandt
ghedaen was, uut togben int heyr met haren
volcke ende vingben twee coninghen.*

Dat .xcvi. capittel.

Alst bestandt leden was so peynsde Heyndric om tsine ende om die belofte die hy Eresebia belooft hadde: te wreken die doot van haren vadere den keyser. So ghinc hi op sitten eer den dach aen quam met een deel mannen van wapenen, ende Etsijtes ooc der gelike, so dat si eenen hoop volcx van mannen hadden. Ende si togben ter stadt uut, daer des conincx van Asiaens heyr lach, ende des conincx van Indien heyr, so verre comende dat si int heyr quamen, daer si dapperlic inden hoop smeten, roepende: “Griecken!” ende “Lymborch!”

Die honden dit horende, waren versaecht ende werden gewaer dat haer volc ghevlucht quam ende verstroyt. Die coninc die deedse weder by een inder ordenen staen, ende si saten op ende quamen teghen Heyndric ende teghen Etsijtes ghereden met haer lancien. Si reden deen op den anderen, dat die lancien braken. Doe ghinghen si weder toe metten sweerde. Ende daer [p3rb] vochten die Kerstenen so seer ende so lange tegen die heydenen tot dat die claerheyte vanden daghe aen quam. Die heydenen moesten wijken.

Als die twee coningen saghen dat haer lieder volc die vlucht nam, hadden si ooc gaerne ontreden, mer Heyndric schoot aenden coninc van Asia, die hi bedwanc ende hem vinc ende dodder vele van sinen lieden. Etsijtes reedt nae den coninc van Indien, ende hy schoot hem toe met sinen sweerde dat hijen vanden paerde gheworpen soude hebben. Mer die coninc van Indien gaf hem ghevanghen. Aldus voerden si die twee coninghen in die stadt ghevanghen.

Als die jonge keyserinne dat vernam ende Margrieta, waren si seere verblijt, ende dat vander groter victorien. Eresebia hiet Heyndrick feesteliken willecome. Margrieta die hiet Etsijtes vriendelic willecome. Die twee coninghen waren hem beyden gheschoncken.¹ Daer was bedreven grote ghenoechte in die stadt ende boven al van trompen ende van blasen, so groot datment buyten der stat hoorde.

1. gheschoncken: zowel als trofee alsook als potentiële bron van losgeld inkomsten.

Die soudaen verwonderde van dat geruchte dat hi in die stadt hoorde. Mettien quamen die ghevluchte heydenen ende brochten hem die tijdinghe dat die twee coninghen gevanghen waren ende veel Sarasinen verslaghen waren vanden Kerstenen. Als dit die soudaen hoorde, so track hi sinen baert, ende hi schuymde van groten thoorne dat sijn volc also te niet ghedreven ende verslaghen was vanden Kerstenen.

Doen seyde Demofoen: “Heer soudaen, broeder, ic hebt u allen wel gheseyt, die Kerstenen sijn subtijl¹ ende voorsienlic in allen dinghen. Dat heb ic wel gesien dit jaer dat ick met hem lieden verkeert hebbe. So heb ic wel overmerct, ghesien ende ghe-[p3va]hoort wat haren sin is, ende wat si bedrieven connen, ende dat bi subtijlen rade.”

Die soudaen en wist wat daer teghen segghen, mer hi stont als een mensche sonder moet.

Die jonghe coninc van Capadocien ende die coninc van Lybra ende die coninc van Lubien ende die coninc van Cossedrin seyden: “Soudaen heere, hebt moet ende peynst: dat ierste ghewin is catte gespin.”

Amynijus seyde: “O, weerde oom, stelt u te vreden! Den iersten strijt dier comt, so sal ic mijn leden also te werc stellen dattet die Kersten beclagen sullen.”

Doen sprac die soudaen: “O, neve, noch hebby eens mans herte in uwen buyc! Wi willen ons bereyden om als morghen die stadt te bestormen in drie plaetsen. Ons macht is groot. So hoope ic dat wise wel winnen sullen, believet den goden.”

Demofoen hoorde al dese woorden ende dacht in hem selven: “Doet dat ghi wilt, maer het wert tot uwer schaden. Die Kersten sijn voorsienich ende wijs, en[de] sullen u vrylic wel weder staen!”

Hi hadde wel ghewilt dattet die kersten heren gheweten hadden, mer ten hadde gheen edel daet van hem gheweest hadde hijt hem lieden ontboden. Aldus bleef Demofoen bevaen met groter onrusten, meer om sijns liefs wille dan om alle dat gheen dat in die stadt was.

Die kersten princen hadden eenen verspier uut ghesonden int heyr der Sarasinen, ende dese verspier liep alleene om te vernemen den sin

1. subtijl: scherpzinnig

hooit wat haren sin is. ende wat si be
dieuē connē en dat bisubthien rade.
Die soudaen en wist wat daerteghē
segghe. mer hi stont als een mensche
sonder moct. Die ionghe coninc van
capadocien. en die coninc vā iphia. en
die coninc vā lubien. en die coninc vā
colledun seyden. soudaen heere hebt
moct. en pepnst dat ierste ghewin is
catte gelwin. Amynsus seyde. o weer
de oom stelt v te vrede. den ierste strit
dier comt so sal ic mij ledē also te werc
stellen datter die hersten beclagē sulle
Doen sprac die soudaen. o neue noch
hebdy eens mans herte in uwē buyt
ghē die stad te bestoumē in die plaet
sen. os macht is groot. so hoope ic dat
wile wel winnē sulen belieuet dē go
den. Demofoen hoorde al dese woor
den en dacht in hē seluen. doet dat ghi
wile maer het wert tot uwer schaden.
die keeste sijn vooisiclich en wis en
sulle v nylic wel weder staen. hi had
de wel ghewilt datter die herste heren
ghewetē hadde. mer tē hadde gheen
edel daer vā hē gheweest hadde hōt
hem lieden onboden. aldus bleef de
mofoen beuaen met groter onrusten
meer om sijns liefs wille dan om alle
dat gheē dat in die stad was. Die her
sten pincen hadde eenen verspier we
ghelonden int heyt der saracinen. en
dese verspier liep alleene om te verne
men den sin en opledt der papieren.
en hi quam so verre dattē demofoen
sach. en hi wert hē kennende en nam
den verspier aen deen side segghende
wat soectghy hier. ghi sijt een hersten
mēsche. ic hēne v wel. waer om comt
ghi hier. Die verspier seyde. o demo
foen mijns lijfs genade. en spaert mi

der door. en laet mi leuen ter eeren vā
uwen lieue psonia des conincs dochter
van salenten Als demofoen dat hoo
de so seyde hi. v lijfs v ghegheuentē
cerē vā haer. en als ghise liet so geeft
haer dat ersele van goude. en groeste
mi herteliken seere. en alst tūt en pas
gheeft so sal icse comen besoecken hoe
dat si vaert. en gaet wē hepe erme
uwes ghewacr wert. ende doet wē v
bootscap. Die verspier seyde. heer de
mofoen ic sal. en daer met schiet hi vā
hem. ende hi liep naer selic wten heyt
nae die stad toe. Die wakers saghen
hem van verre comē. en si deden dat
wincket vander poote op. en si lieten
hē in. als hi in was so liep hi nae thof
toe. daer vānt hi heynduch euaerlijst
tes lodewijc alle die heeren. ende daer
waren ooc bi hē lieden erelesia mar
grieta. ylidonia en psonia die hy alte
samen seere groete cick bi sonder nae
haerder werden. Als hūse aldus ghe
groet hadde so vracchde hē heynduch
hoe hi gheuaren hadde en wat hi int
heyt ghesien hadde. en wat hare sin
en opledt was. Doen antwoorde die
verspier en seyde. ghi heeren weet al
te samen wel op v hoede. die soudaen
en die ander coninghen en ameralen
die bi hem sijn meenen v als moighe
vnoch in die dagheraet met ganse
macht te bestoumen. ende v stad afre
lopen. en ic hoorde hem lieden waer
ic quam vermeten dat sijt doen soudē
en swoerent by haren god manet el
hore ternogant dat si daer niet af trec
ken en soudē si en haddē se gewonnen.
en ic sach dat si menigherjande ghe
reetschape maectē die hem liedē daer
roe dienen mochten. en ic liep also lan
ghe bi hē liedē ront omē in haer tentē

ende opsedt der payienen. Ende hi quam so verre datten Demofoen sach, ende hi wert hem kennende ende nam den verspier aan deen side, segghende: “Wat soect ghy hier? Ghi sijt een kersten mensche! Ic kenne u wel. Waer om comt ghi hier?”

Die verspier seyde: “O, [heer]¹ Demofoen, mijns lijfs genade, ende spaert mi [p3vb] der doot ende laet mi leven ter eeren van uwen lieve Ysonia, des conincx dochter van Salenten!”

Als Demofoen dat hoorde, so seyde hi: “U lijf is u ghegheven ter eeren van haer. Ende als ghijse siet, so geeft haer dat exsele² van goude, ende groetse mi herteliken seere. Ende alst tijt ende pas gheeft, so sal icse comen besoecken, hoe dat si vaert. Ende gaet uuten heyre eermen uwes ghewaer wert, ende doet wel u bootschap!”

Die verspier seyde: “Heer Demofoen, ic sal!”

Ende daer met schiet hi van hem, ende hi liep naerstelic uuten heyr nae die stadt toe.

Die wakers saghen hem van verre comen, ende si deden dat wincket³ vander poorten op, ende si lieten hem in. Als hi in was, so liep hi nae thof toe. Daer vant hi Heyndrick, Evac, Etsijtes, Lodewijc [ende]⁴ alle die heeren. Ende daer waren ooc bi hem lieden Eresebia, Margrieta, Zelidonia ende Ysonia, die hy al te samen seere groete, elck bi sonder nae haerder weerden. Als hijse aldus ghegroet hadde, so vraechde hem Heyndric hoe hi ghevaren hadde, ende wat hi int heyr ghesien hadde, ende wat haren sin ende opsedt was.

Doen antwoorde die verspier ende seyde: “Ghi heeren, weest al te samen wel op u hoede. Die soudaen ende die ander coninghen ende ameralen die bi hem sijn, meenen u als morghen vroech in die dagheraet met ganser macht te bestormen ende u stadt af te lopen. Ende ic hoordet hem lieden, waer ic quam, vermeten dat sijt doen souden. Ende swoerent by haren god Mamet, Elbore [ende]⁵ Ternogant dat si daer niet af trecken en souden, si en haddense gewonnen. Ende ic sach dat si menigherhande ghereetschape maecten

1. Ontbreekt in Vorsterman 1516 — verbeterd naar Bouman z.j.

2. exsele van goude: gouden sieraad

3. wincket: kleine deur in een grote deur of poort

4. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

5. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

die hem lieden daer toe dienen mochten. Ende ic liep also langhe bi hem lieden ront omme in haer tenten [p4ra] ende logijsen dat mi her Demofoen sach ende kende, ende hi nam mi aen deen side. Ende ic meende dat hi mi ghedoot soude hebben, ende ic badt hem genade mijns lijfs ter eeren van sinen boele.¹ Als hy dat hoorde, so gaf hi mi een exsele van goude ende badt my dat ic haer dat geven soude als ic by haer quame.” Mettien so sach hi haer bi hem lieden staen ende seyde: “Ysonia, schoon maecht, hout dat exsele van goude, dat sendt u Demofoen, u lief, ende doet u seer groeten. Ende voort meent hi ende hoopt u cortelinge comen te besoecken.”

Als Ysonia dat hoorde, ende si dat exsele sach, was si seere verblijt, ende noch blijer geweest sou hebben, had hi bi haer gheweest.

Dese heren ende princen, ghehoort hebbende den raedt der Turcken, so hebben si onderlinghen raet [p4rb] ghehouden om haer stadt te bewaren ende te bevrijen dyer in waren. Die coninc Lodewijck ende Etsijtes souden met haren volcke die gaten bewaren daer si stormen souden. Evac die coninc ende Heyndric souden oock in die were sijn om die Sarasinen te cranckene. Aldus ordineerden si haren staet ende stelden die wake om alle dyen nachte wel toe te siene teghen die vermalendide Sarasinen, die die stadt meenen te winnen. Dat God versien² sal!

1. boele: geliefde, minnares — vaak negatief, maar hier blijkbaar niet.

2. versien: verhoeden

en loghſen dat mi her demofoen ſach
en kende. en hi nam mi aen deen ſide
en ic meerde dat hi mi ghedoor ſoude
hebbē. en ic badt hem genade mijns
lijfs ter eeren van ſinen boele. Als hy
dat hoorde ſo gaf hi mi een erſele van
goude. en badt my d; ic haer dat geuē
ſoude als ic by haer quame. Met dien
ſo ſach hi haer bi hem lieden ſtaen en
ſepde. pſonia ſchoon maecht hout dat
erſele vā goude. dat ſendt v demofoe
v lief. en doet v ſeer groeten. en voort
meent hi en hoopv v coutelinge comē
te beſoekē. Als pſonia dat hoorde en
ſi dat erſele ſach was ſi ſeere vbljft en
noch blijer geweck ſou hebbē had hi
bi haer gheweck. Deſe heren en pun
ten ghehoor hebbende den raedt der
turcken ſo hebbē ſi onderlinghē raet

ghehoude om haer ſtadt te bewaren
en te beurhen dper in waren. Die co
ninc lodewijch en erkijtes ſouden met
haer volcke die gaten bewaren daer
ſi ſtormen ſouden. Enac die coninc en
hepndic ſouden oock in die weve ſijn
om die ſarſinen te cranchene. Aldus
ordincerden ſi haren ſtaet. en ſteden
die wahe om alle dpen nachte wel toe
te ſiene reghē die verm alendide ſara
ſinen die die ſtadt meenen te winnen
dat god verſien ſal.

Hoe dat die heydenē die ſtadt van
konſtantinobete beſtomden. en hoe
dat hepndich en die coninc enac hem
veelſhadē deden. en verbiandē haer
loghſen en tenten.

Dat. rcvij. capittel

*Hoe dat die heydenen die stadt van Constantinobele bestormden,
ende hoe dat Heyndrick ende die coninc Evac hem veel schaden
deden ende verbranden haer logijsen ende tenten.*

Dat .xcviij. capittel.

[p4va] Die soudaen van Babilonien dede sijn trompetten slaen om te vergaderen sijn mannen van wapenen. Ende also gheringhe als si die trompetten hoorden slaen, so quamen si ter stont by hem om te horen sinen sin. Doen si bi hem waren, so gaf hi den coninck van Lubien den last ende het beveil den iersten storm te doene. Ende voort gaf hi den coninck van Lybra den tweesten storm, den coninc van Capadocien den derden storm, ende Amynijus ende Demofoen die souden dat heyr aan bringhen met hem¹ oft noot ware. Dese ordinancie aldus ghemaect sijnde, so stelden hem die coninghen om den storm te doene, ende si gaven haer busch [sch]ieters² [ende]³ haer bombardiers last om die stadt te beschieten ende te bestormen.

Die busch meesters seyden tot den coninghen: “Wi sullen volbringhen nae ons machte den last ende dbeveil van u lieden. Sendt ons volck bi dat die bussen verwaert sijn!”

Die coninghen deden hem lieden mannen van wapenen omtrent vier duyst elck busch meestere, dat waren .xij. duysent. Ende aldus so ghinghen si die stadt beschieten ende bestormen, so felliken dattet wonder was taenhoren. Mer het werdt hem lieden haest verboden, want die kersten heeren ende princen waren van binnen daer op wel voor sien van bussen ende van engijnen.⁴ Sy⁵ begosten vast op die stadt te schietene, maer die van binnen schooten so viandeliken van die torren dat die heydensche honden tot ghenen schieten comen en costen. Mer als si een langhe wijle ghestormet ende gheschooten hadden, so quamen die coninghen aen met haren volcke om die stadt te bestormene, ende si brochten meniger hande ghereetscape met [p4vb] hem lieden om die vesten vander stadt te vullen, ende noch

1. aan bringhen met hem: te hulp schieten

2. Vorsterman 1516: busch gieters: kanonniers

3. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

4. engijnen: machinerie

5. Sy: de Sarasinen

Die soudaen van babilonien de
de sijn trompetten slaen om te
vergaderen sijn manne vā wapenē
En also gheringhe als si die trompet
ten hoorde slaen. so quamē si ter stont
by hem om te horen sinen sin. Doen
si bi hem waren so gaf hi den coninck
van lubien den last en het beusel den
iersten strom te doene. en voor gaf hi
den coninck van lybia den tweesten
strom. den coninc vā capadocien den
derden strom. en amynius en demo
foen die soude. dat heyr aen binghē
met hē oft nootware. Dese ordinan
cie aldus ghemact sijnde so stede hē
die coninghen om den strom te doene
en si gauē haer busch gieters haer bō
bardiers last om die stad te beschietē
en te bestoumen. Die busch meesters
sepden tot den coninghē wi sullen vol
binghē nae ons machte den last en
dbēuel van v lieden. sendt ons volck
bi dat die busken verwaert sijn. Die
coninghē deden hem lieden mannen
van wapenē ontrent vier duysd elck
busch meesters. dat warē. xij. duysent
En aldus so ghinghen si die stad be
schieten en bestoumen so selliken dat
ter wonder was taen horen. mer het
werdt hē lieden haest verboden. wāt
die kersten heeren en pincen waren
van dinnē daer op wel voor sien vā
busken en vā enginen. Sy begosten
vast op die stad te schietene. maer die
van binnen schooten so viandeliken
van die rouē dat die heydenliche hon
den tot ghenē schieten comē en costen
Mer als si een langhe wōle ghesfor
met en gheschooten hadde. so quamē
die coninghen aen met haren volcke
om die stad te bestoumene. en si broch
ten meniger hande ghereetsape met

hē lieden om die vesten vander stad
te vullen. en noch menigher hande in
strumentē van haken en leeren om
die stad te beclimmene. Die kersten
heeren stonden allen ghewapent en
ghereet op der muere om haer vian
den te wederstaen. en om haer lyfen
goet te verweren te ghen die aen com
ste der sarasinē. en heydenliche hondē
Die coninck van lubien dede alle sijn
volck aen comē om te vullen die graf
ten. en om die leeren te rechte aen die
mueren vander stad. Die papieren
clommē vast op die leeren die si daer
gherecht hadde met hōderde rēkens.
en die kersten heere en pincen sloe
gense stoutelic en vry moedich wede
af. ende si begoten se met sijnē de. olpe
per en terre. also dat si daer al bleuen
dier op clommen. Die coninc van ca
padocien die voer met sijnē volcke ooc
der ghelike. die den tweede strom had
de. en die coninc van lybia die den der
den strom hadde dieef sijn volcke aen
met der gheheelder machtē om die
stad te winnē. mer die kersten heere
en pincen schooten so viandelic ende
werpen so clochelich met stenen dat
die heydenliche honden en sarasinen
deyden en achter waert weken. Ter
wōlen dat dese drie coninghē die stad
bestoumen. so was heyrndic en euac
wt gherede met haren volcke. om dat
die heydenen dat stromē laten soude
so reden si inder heydenen perch daer
niet vele volck binnen en was. en dat
selue volck dat si vonden dat sloeghen
si door. en si namen vier en si staken
dat viere in haer lieder loghē. en in
alle haer tentē die si daer saghe staen
sonder in dem ovens tentē. die si beke
den aen sijn wapē en scriften die daer

menigher hande instrumenten van haeken ende leeren¹ om die stadt te beclimmene.

Die kersten heeren stonden allen ghewapent ende ghereet op der mueren om haer vianden te weder staen ende om haar lijf ende goet te verweren teghen die aen comste der Sarasinen ende heydensche honden.

Die coninck van Lubien dede alle sijn volck aen comen om te vullen die graften ende om die leeren te rechten aen die mueren vander stadt. Die payienen clommen vast op die leeren die si daer gherecht hadden, met honderden teffens,² ende die kerstenen heeren ende princen sloegense stoutelic ende vry moedich³ weder af, ende si begotense met sijende⁴ olye, pec ende terre,⁵ also dat si daer al bleven dier op clommen.

Die coninc van Capadocien die voer met sinen volcke ooc der ghelike, die den tweeden storm hadde, ende die coninc van Lybra, die den derden storm hadde, dreef sijn volcke aen met der gheheelder machten om die stadt te winnen. Mer die kersten heeren ende princen schooten so viandelic ende werpen so cloeckelick met steenen dat die heydensche honden ende Sarasinen deysden ende achter waert weken.

Ter wijlen dat dese drie coninghen die stadt bestormden, so was Heyndric ende Evac uut ghereden met haren volcke om dat die heydenen dat stormen laten souden. So reden si inder heydenen perck,⁶ daer niet vele volcx binnen en was. Ende dat selve volc dat si vonden, dat sloeghen si doot. Ende si namen vier ende si staken dat viere in haer lieder logijsen ende in alle haer tenten die si daer saghen staen, sonder in Demofoens tente, die si bekenden aen sijn wapen ende scriften die daer [p5ra] op stont, ende si screven daer op dat si[jt]⁷ om sijn edelheyt wille lieten, die hy hem gedaen ende gheetocht hadde int landt van Armenien. Ende doen si dit al ghedaen ende

1. leeren: ladders, trappen

2. teffens: tegelijk

3. vry moedich: onverschrokken

4. sijende: kokende, ziedende

5. terre: teer

6. perck: kampement

7. Vorsterman 1516: si

vollenbrocht hadden, so reden si weder omme met haren volcke in die stadt, van daer si uut quamen.

Den brant ghinc vast op.¹ Die soudaen dat siende, was seer verwondert hoe dat tvier in sijn heyr² quam. Hi beval datment stormen laten soude, ende dat elc reysen soude in sijn heyr, want dat stormen was al om niet.

Die coninghen quam die mare van des soudaens ghebot dat sijn stormen laten souden. Doen si dit hoorden, deden si haer volc af trecken, mer die meesten deel die was wel [voor]³ in die veste bleven [d]oor⁴ die kersten heeren. Als si aldus af ghetrocken waren ende int heyr quamen, so vonden si dat des soudaens tenten al verbrant waren ende alle die logijsen, ende tvolc al doot gheslaghen, ende haer goet berooft, sonder alleen her Demofoens tente, die was bliven staende.

Als dat Demofoen sach, was hi blijde, ende hi las tghescrifte van Heyndric dat aen sijn tente ghescreven was.

Doen seyde hi: “Her soudaen, broeder, dit heeft ghedaen eent vroomste vleesch dat in al kersten rijcke is, ende hi sal sonder twifel noch werden gheweldich keyser van Griecken ende trouwen des keysers dochter Eresebia. Aldus soude ic u noch raden, waer dijs bedacht, af te terdene ende pays te makene aen die kerstenen princen, want ghy siet dat al om niet is dat ghi bestaet, ende dat ghi u volck verliest ende ooc u edele des lants, ende dat om eender vrouwen wille. Si is qualick weert die schade die om haren twille geschiet.”

Doen seide daer die coninc van Monbrant ende swoer by sinen Astrahot: “De-[p5rb]mofoen, u broeder, seyt daer die waerheyt. Deen verliest sijn volc voor ende dander nae. Meendy, ten is ons hart om verdraghen?”

Als dat die soudaen hoorde, so seyde hi: “Ortsa, ghi heeren, wildy vertwivelen? Wildi nu verveert sijn ende wildy mi nu af gaen ende maken tweedracht in mijn heyr? Hoe, Demofoen, broeder, soudijs mi nu afgaen!?”

1. Den brant ghinc vast op: Het vuur sloeg snel om zich heen.

2. heyr: legerkamp

3. Vorsterman 1516: in

4. Vorsterman 1516: voor

73
op stont ende si screuen daer op dat si
om syn edelheyt wille lieten die hy hē
gedaen en ghetoocht hadde int landt
van armenien. En doen si die alghe
daen en vollenbiocht hadde. so reden
si weder dine met haren volcke in die
stadr vā daer si wt quamē Den brant
ghinc vast op die soudaen dat siende
was seer verwoert hoe dat vier in
syn heyt quamē hi beu al dat met stormē
laten soude. en dat elc repleyn soude in
syn heyt want dat stormē was al om
niet. Die coninghen quam die mare
van des soudaens ghebor dat sijt stor
men laten souden. Doen si dit hoorde
beden si haer volck af trecken. mer die
meesten deel die was wel in die veste
blijen voor die hersten heeren. Als si
aldus af ghetrockē warē en int heyt
quamē. so vonden si dat des soudaens
renten al verbrant waren en alle die
loghisen. en t volck al door gheslaghen.
en haer goet berooft sonder alle her
demofoen tente die was bliuē staen
de als dat demofoe sach. was hi bliuē
en hi las tghescrijfte van heyt die dat
aen syn tente ghescreuen was Doen
sepde hi her soudaen broeder dit heeft
ghedaen eent vroomste vleesch dat in
al herste rijcke is. en hi sal sonder twi
fel noch werde gheweldich heylē vā
grieken. en trouwē des heylers doch
ter ere sebā. aldus soude ic v noch ra
de waer dūs bedacht af te terdene en
pays te makene aē die herstenē pun
ten. wāt ghy siet dat al om niet is dat
ghy bestaet. en dat ghi v volck verliest
en ooc v edele des lāts. en dat om een
der vrouwen wille. si is qualich deert
die schade die om hare wille geschiet.
Doen seide daer die coninc van mon
brant en swoer by sinen astrahot. de

mofoen v broeder sept daer die maer
heyt. deen verliest syn volck voor ende
dander nae. meendp ten is ons hart
om verdraghen. Als dat die soudaen
hoorde so sepde hi. onsa ghi heere wil
dy vertwuelē. wildi nu verucert syn
en wildy mi nu af gaē en makē twes
dracht in mē heyt. hoe demofoe broe
der soudaens nu nu af gaen. Doen sep
de demofoen broeder nēn ic. ick sal v
bi bliuē tot in die doot toe. aldus had
den die heydenē grote woordē. en dat
om rverlies en grote schade die si had
den. For ordinerden si dat si due sou
den staen teghens die herstenē pun
ten. dat was die coninc vā lubben. die
coninc van indien. die coninc vā libā
en si ordinerde eenē heraut mit eenē
bueie om te seyndē in die stadr aē die
herste punte. die vol blisshapē warē
om dat si die heydenē also wt gerecht
hadde. en af gheslaghe vander stadr
dies dancen si gode die hem die victo
rie verlicent hadde. Dese coninghe als
si den buief geordineert hadde lo galle
si den heraut den buief en deden hem
in die stadr drage. en dat hūen gheue
soude den ouerste vāder stadr. en dat
hy daer op een antwoorde brenghen
soude. wat si doen ofte laten soudē.
Doen antwoorde die heraut en seide
ghy coningē en punte al v beuel dat
sal gheschien. en si gauch hē die hant
schornen met. dat hy die bieden soude
teenen tonder pande. en hē bescheede
haer tūt en velt. Dus schiet die heraut
vā hē lieden. en hi ghinc nae die stadr
vā constantinoble. Die wakers van
der stadr die saghen den heraut comē
si vrachden wat syn begheren was
ende wat hi daer sochte of wat hi heb
ben wilde. Die heraut antwoorde doe

Doen seyde Demofoen: “Broeder, neen ic. Ick sal u bi bliven tot in die doot toe!”

Aldus hadden die heydenen grote woorden, ende dat om tverlies ende grote schade die si hadden. Ooc ordineerden si dat si drie souden slaen teghens drie kerstenen princen, dat was die coninc van Lubyen, die coninc van Indien [ende]¹ die coninc van Libra, ende si ordineerden eenen heraut mit eenen brieve om te seynden in die stadt aen die kersten princen, die vol blijschapen waren omdat si die heydenen also uut gerecht hadden ende afgheslaghen vander stadt. Dies dancten si Gode, die hem die victorie verleent hadde.

Dese coninghen, als si den brief geordineert hadden, so gaven si den heraut den brief ende deden hem in die stadt dragen, ende dat hijen gheven soude den overste vander stadt, ende dat hy daer op een antwoorde brenghen soude, wat si doen ofte laten souden.

Doen antwoorde die heraut ende seide: “Ghy coningen ende princen, al u beveel dat sal gheschien.”

Ende si gaven hem drie hantschoenen met,² dat hy die bieden soude teenen tonder pande, ende hem bescheeden haer tijt en[de] velt.

Dus schiet die heraut van hem lieden, ende hi ghinc nae die stadt van Constantinobile.

Die wakers van der stadt die saghen den heraut comen. Si vraechden wat sijn begheren was, ende wat hi daer sochte of wat hi hebben wilde.

Die heraut antwoorde doe: [p5va] “Ic come hier als een bode uutten heyr van den soudaen Carodos van Babilonien ende van drye aldermachtichste coningen die die soudaen in sijn rijcke heeft, die mi hier gesonden hebben als om te spreken den oversten vander stadt ende mijn bootschape daer aen te doen.”

Die wakers seyden: “Vertoeft! Wi sullen den oversten u halen om teghen u te spreken.”

Doen ghincker een vanden wakers omme, ende hy vant Heyndric, den ruwaert, staende met Etsijtes ende den coninc Lodewijc te samen raet nemende. Hi gruetese nae haerder weerden.

1. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

2. met: mee

ic come hier als een bode wtē heyn vā
den soudaen carodos vā babilonien.
en vā dīpe aldermachtichste coningē
die die soudaen in sijn rjche heeft. die
mi hier gesondē hebbe als om te spie
ken den ouerste vander stadt. en mi
hoortchape daer aen te doen. Die wa
kers sepdē vertroeft. wi sullen dē ouer
sten v halen om teghen v te spieken.
Doen ghincker een vanden wakers
ōme en hy vant heyndric dē ruwaert
staende met esijtes en dē coninc lode
wijc te samē raet nemēde. hi gruet se
nae haerder weerde. Doē seide heyn
druc vā lymborch wats v begeerē isser
wat nyuues laet ons dat hoie. Die
waker seide heere voor die poore vā
der stadt staet een heraut wten heyt
vā babilonien. en hi wilt den ouerste
vander stadt spieken. Als dyt heyn
druc hoorde so sepdē hi. onsa her coninc
lodewijc en ghi coninc esijtes van ar
menien gae wi ter poorten waert. en
laet ons hoien sijn begheren. Die he
ren die waren cōent. aldus ginghē
si ter poortē waert daer si den heraut
saghen staen. Men dede dat wincket
op. en die heeren ghinghen op die val
biugghe staen en hoorden sinen last.
Die heraut seide wie is die ouerste vā
v allen. Doen sepdē esijtes die hier bi
mi staet dats die ruwaert vandē gati
sen lande vā griecken. Die heraut de
se tale hoende so nam hi den brief en
rusten. en hi gaffen heyndric vā lym
borch. ende sepdē here ouer leest desen
brief. en geeft mi daer op antwoorde
wat dinghe dat uwes sijn is. Heyn
druc en esijtes en die coninc lodewijc
dit hoende warē verwondert om te
weten watter in stont gheseueu. si
seiden heyndric ouer leest ons dē brief

dat wy horen moghē het meenen der
sarasinen. Heyndric vā lymborch die
brac den brief open. daer in stont ghe
screuen ic coninc van lubie machtich
vā goede. gheweldich en seer ontfen.
en ic coninc van tapadocien verheue
houē alle ander coninghē. en ic conic
vā lpbia gheert en ghesalt van ma
met onsen hoochsten god scriuen aen
v bewaerder der stadt van constanti
nobelen. dat wi die coninghē verfoe
ken ende begheren te weten die die
vroomste mānē vā uwer contrepē
teghē ons diuen. om al daer op te wie
kene die door ende die clynnicheit die
ghy bedreue hebt aen ons ouders en
onderfaren die ghi verradelic als val
sche vermalendijde vā mameys mō
de deerliken vermoot hebt. en wi seg
ghen en bliuen daer by. dat mameys
wer beter is en edelder dan der kerste
nen god. want hi was een broot sack.
die om broot ghinc En dat dit al daer
en waer is dat sullen wi die doe blische
in een per op velt. ende dat rustchen
twee sonnen schijnen. teghen die die
vroomste kerstēnen mannen die ghi
hebt. En in een teekē vā die so sepdē
wi v die hantschoenen. als een teekē
van campe. en dat sonder eenighe ar
ghelift oft foute daer in gheleggē sijn
de. dats te verstaen dat hem van on
sen volche nyemāt mogen en sal. ooc
vanden uwen anders dan dier cam
pen sullen. dats te weten die teghen
dric. Ons trouwe sepdē wy v dies
te pande. en sendt os hier op met bren
ghere des briefs een cour antwoorde.
wat ghi doen oft laten wilt. Als dit die
coninc lodewijc van viaticus hoorde
wert hi wter matē seete verstoort om
dat si blameerde der kerstēnen wer. en

Doen seyde Heyndric van Limborch: “Wats u begeeren? Isser wat nyeuwes? Laet ons dat horen!”

Die waker seide: “Heere, voor die poorte van der stadt staet een heraut uutten heyr van Babilonien, ende hi wilt den oversten vander stadt spreekē.”

Als dyt Heyndric hoorde, so seyde hi: “Ortsa, her coninc Lodewijc, ende ghi, coninc Etsijtes van Armenien, gae wi ter poorten waert ende laet ons horen sijn begheren!”

Die heren die warens content. Aldus ginghen si ter poorten waert, daer si den heraut saghen staen. Men dede dat wincket op, ende die heeren ghinghen op die valbrugghe staen ende hoorden sinen last.

Die heraut seide: “Wie is die overste van u allen?”

Doen seyde Etsijtes: “Die hier bi mi staet, dats die ruwaert vanden gansen lande van Griecken.”

Die heraut dese tale horende, so nam hi den brief ende custen, ende hi gaffen Heyndric van Lymborch ende seyde: “Here, over leest desen brief ende geeft mi daer op antwoorde, wat dinghe dat uwes sins is!”

Heyndric ende Etsijtes ende die coninc Lodewijck dit horende, waren verwondert om te weten watter in stondt ghescreven. Si seiden: “Heyndric, over leest ons den brief, [p5vb] dat wy horen moghen het meenen der Sarasinen.”

Heyndric van Lymborch die brac den brief open, daer in stont ghescreven:

Ic, coninc van Lubie, machtich van goede, gheweldich ende seer ontsien, ende ic, coninc van Capadocien, verheven boven alle ander coninghen, ende ic, coninc van Lybra, gheeert ende ghesalft van Mamet, onsen boochsten god, scriven aen u, bewaerder der stadt van Constantinobelen, dat wi, drie coninghen, versoeken ende begheeren te weten drie die vroomste mannen van uwer contreyen teghen ons drien, om al daer op te wrekene die doot ende die cleynnicheit¹ die ghy bedreven hebt aen ons ouders ende ondersaten, die ghi verradelic als valsche vermalendijde van Mamets monde deerliken vermoort hebt. Ende wi segghen ende bliven daer by dat

1. die cleynnicheit: de laffe streken

Mamets wet beter is ende edelder dan der Kerstenen God, want Hi was een broot sack,¹ die om broot ghinc. Ende dat dit al claer ende waer is, dat sullen wi drie doen blijcken in een perc opt velt, ende dat tusschen twee sonnen schijnen, teghen drie die vroomste kerstenen mannen die ghi hebt. Ende in een teeken van dien so seynden wi u drie hantschoenen als een teeken van campe, ende dat sonder eenighe argbelist oft foute daer in ghelegghen sijnde. Dats te verstaen dat hem van onsen volcke nyemant moyen² en sal, ooc vanden uwen, anders dan dier campen sullen, dats te weten drie teghen drie. Ons trouwe seynden wy u dies te pande. Ende sendt ons hier op met brenghere des briefs een cort antwoorde, wat ghi doen oft laten wilt.

Als dit die coninc Lodewijc van Vrancrijc hoorde, wert hi uuter maten seere verstoort om dat si blameerden der kerstenen wet, ende [p6ra] Etsijtes der gelike. Lodewijc aen veerde den iersten hantschoen ende Etsijtes die coninc den tweesten, Heyndric den derden. Aldus werden die drie campen aenveert.

Doen seide die heraut: “Ghi heren ende ghi princen, wanneer saelt u believen te comene int perc, dat ic dat mijnen heren segghen mach ende te kennen gheven?”

Heyndric antwoorde: “Wi en willen niet langhe beyen. Morghen ten iersten daghe! Ende segt vry uwen soudaen ende alle sijn edelen dat si consent hebben om te siene die vorderinghe³ des campes. Ende tot eenen tonderpande so schenc ick u mijn opperste habijt, ende dat van blijschappen dat wy die honden bevechten sullen. Aldus gaet ende draecht uwen heren dese tijdinghe als dat si hem bereet maken teghens morgen metter sonnen op ganc!”

Ende daer met schieden si vanden heraut, ende si ginghen in die stadt te hove ende ordineerden met malcanderen om den camp te doen.

1. broot sack: bedelaar

2. moyen: bemoeien

3. vorderinghe: verloop

erfites der gelike. Iodewisc aē veerde
den iersten hantschoen. en erfites die
coninc den tweesten. heynduc den der
den. aldus werde die drie campē aen-
veert. Doen seide die heraut. ghi herē
en ghi pincen wā neer saelt v belieuē
te comene int per. dat ic dat mijnē he-
ren segghē mach en te kennen gheue
Heynduc antwoorde wien wille niet
langhe bepen moighē ten iersten da-
ghe. en segt v v wē soudaen en alle
sijn edelen. dat si consent hebben om
te siene die vorderinghe des camps.
en tot eenē tonder pande so schencich
v mijn opperste habijt. en dat vā blis-
schapen dat wy die honden beuechtē
sullen. aldus gaet en draecht wē he-
ren dese rīdinghe. als dat si hē bereet
maken teghens moigē metter sonnē
op ganc. en daer met schiede si vande
heraut. en si ginghē in die stadt te ho-
ue. en ordinerden met malanderen
om den camp te doen Die heraut liep
nae hem toe mettē goudenē lakenē
tabbaert aē die hē heynduc ghegeuē
hadde. en was wel blijde. en dat doot
die ghifte die hi ontfanghē hadde. Hi
quam int heyt daer dese drie coningē
saten bi den soudaen. demofoen was
ser bic en veel ander heeren. En mits
dat haer tentē verbiant warē so satē
si allen in demofoen's tente. si v aech-
den dē heraut hoe hi gheuarē hadde.
Hy antwoorde ghy heeren met allen
wel also ghi sien moecht. en dat bi der
ghiften die si mi gheschoncken hebbē
en dat vā groter blisshapen. om dies
wille dat si die honden beuechten sul-
len. want si ghelike v diē bi die hon-
den. Die coninghen dit hoende swol-
len voets dicke vā groter gramtscha-
pen. en si sworen by haren god ma-

met elhore en ternogant dat si die spij-
rige en schempighe woorden te wie-
lien op die kerstenē. Demofoen seide
en vermeet oft beroot v ooc niet te
hooghe. want tis noch seer menschlich
oft v menschelc. hooghe heffen en socht-
te dalen dat ghebuert wel daghelic.
aldus siet wel toe ghy heeren. die ker-
stenen sijn vroom en seer cloeck daer
isser twee die v seken wel soude douē
bestoren. Als die coninghē hoordē de-
mofoen's tale so seiden si. iae ghy her
demofoen spieet mettē kerstenē. ghi
hebt er onder ghewandelt. ich pepnse
dat si v verrwuelst hebben. dat ghi so
cloechelich v oot hē lieden spieet. dies
niet te min wi sijn omueruact Doot
v aechden si den heraut wā neer dat
tet gheboeren soude. Die heraut seide
moighē metter sonnē op ganc soude
elc int perch sijn. op allulchen condicie
als ghi hē lieden ouer ghescreuē hebt
Doot die kerstene heeren gheue v
gheleypde den soudaen en alle sijn ede-
len. dat si comē moghen aen sijn dat
eynde des camps. en in een tephē der
vrouwen beschaent my die ouerste vā
den heeren sijn opperste cleer. Aldus
ghi heere alte samen siet dat ghi v lie-
den stelt op v verwerē. also ghy prijs
en eere behalen wilt. Die herē warē
wtter matē seer blijde dat si die kerstē
heeren en pincen proeuen soude. iae
die vroomste vander stadt. en si ghin-
ghen en maectē al haer ghereetscha-
pe om te weder staen haer partye. die
teghen hem lieden comen soude. Die
soudaē carodos sprac en seide. demo-
foen broeder wat segt ghi daer toe. de-
se drie heere sijn wtter matē seer wel
ghemoeer also si spreke metten monde
en my dūct dat oot sijn vrome sterche

Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1134, fol. p6 recto

Die heraut liep nae theyr toe metten gouden en lakenen tabbaert aen die hem Heyndric ghegeven hadde, ende was wel blijde, ende dat door die ghifte die hi ontfanghen hadde. Hi quam int heyr daer dese drie coningen saten bi den soudaen. Demofoen wasser bi ende veel ander heeren. Ende mits dat haer tenten verbrant waren, so saten si allen in Demofoens tente. Si vraechden den heraut hoe hi ghevaren hadde.

Hy antwoorde: “Ghy heeren, met allen wel, also ghi sien moecht, ende dat bi der ghiften die si mi gheschoncken hebben, ende dat van groter blijshapen, om dies wille dat si drie honden bevechten sullen, want si gheliken u drien bi drie honden.”

Die coninghen dit horende, swollen voets dicke¹ van grooter gramschapen, ende si swoeren by haren god Ma-[p6rb]met, Elbore ende Ternogant dat si die spijtighe ende schempighe woorden [souden]² wreken op die Kerstenen.

Demofoen seyde: “En vermeet oft beroomt u ooc niet te hooghe, want tis noch seer messelick oft u mesviele. Hooghe heffen ende sochte dalen, dat ghebuert wel daghelicx. Aldus siet wel toe, ghy heeren! Die Kerstenen sijn vroom ende seer cloeck. Daer isser twee die u sessen wel souden dorven bestoten.”

Als die coninghen hoorden Demofoens tale, so seyden si: “Jae ghi, her Demofoen, spreect metten Kerstenen. Ghi hebter onder ghewandelt. Ick peynse dat si u vertwivelt hebben, dat ghi so cloeckelick voor hem lieden spreect. Dies niet te min, wi sijn onvervaert!”

Voort vraechden si den heraut, wanneer dattet gheboeren soude.

Die heraut seide: “Morghen metter sonnen opganc soude elc int perck sijn op alsulcken condicie als ghi hem lieden over ghescreven hebt. Voort die kerstene heeren gheven vry gheleyde den soudaen ende alle sijn edelen dat si comen moghen aen sien dat eynde des camps, ende in een teyken der trouwen beschanc my die overste van den heeren sijn opperste cleet. Aldus, ghi heeren al te samen, siet dat ghi u lieden stelt op u verweren, also ghy prijs ende eere behalen wilt.”

Die heeren waren uuter maten seer blijde dat si die kersten heeren ende princen proeven souden, jae, die vroomste vander stadt, ende si ghinghen ende maecten al haer ghereetschape om te weder staen haer

1. swollen voets dicke: liepen rood aan met een van woede opgezwollen gezicht

2. Vorsterman 1516: te — verbeterd naar Bouman z.j.

partye, die teghen hem lieden comen soude.

Die soudaen Carodos sprac ende seyde: “Demofoen broeder, wat segt ghi daer toe? Dese drie heeren sijn uuter maten seer wel ghemoet also si spreken metten monde, ende my dunct dat ooc sijn vrome, stercke [p6va] mannen, die haer partije wel weder staen sullen.”

Demofoen antwoorde ende seyde: “Heer soudaen, broeder, sijn si sterc, die kerstene princen sijn ooc sterc. Die twee die ick seyde te voren, souden haerder sesse wel dorven bestaen om vechten. Niet te min, Fortune is seer wonderlic. Tis messelic wiese becampen sal oft teghen hem lieden comen.”

Die soudaen seyde: “Broeder, dat sullen wy morghen wel sien.”

Ende daer met schieden si ende elc ghinck in sijn ruste, verbeydende nae den dach van morghen om den campe te sien.

mannen die haer partije wel weder
staen sullen. Demofoen antwoorde
en seide heer sondaen broeder sijn si
ster die herstene pincen sijn ooc ster
die twee die ich seide te voren souden
haerder selte wel douen bestaen om
vechte. niet te min fortune is seer wo
derlic. tis mestelic wiese betampen sal
oft teghe he tiede come. Die sondaen
seide broeder dat sullen wy moighen
wel sien. en daer met schieden si en elc
ghinck in sijn ruste. verbeppende nae
den dach va moighen om den campe
te sien.

Hoe heyndric estites lodewic dese
drie bereet ware om de camp te vech
tene. en hoe si die heeren en vrouwen
deden ter mueren ligghen om aen te
siene die triumphe vanden campe.

Dat. xxviii. capituel.

Als hem den dach verbaerde so
die were. en estites die coninc der ghe
like. en die conic va waerwic lodewic.
elc was bereet o sijn partije te weder
stane. Si baden die heere en die vrou
wen dat siter mueren gaen soude en
aensien dat gheuecht. en dyt dede die
hersten pincen om dat si te badt sou
den ghemot sijn int schouwe der lief
ster ligghende ter muere. Aldus ghin
ghen si nae die poorte toe. en namen
oulof aen die heere en vrouwe. en tra
den ter poorten wt. gemoet sijnde als
lecuwen. Die drie coninghen waren
oor versten. en si name oulof aen den
sondaen va babilonieu. en si ginghe
ren criste waert. Die sondaen met sine
broeder demofoen die quam achter
met hare edelen om te siene hoe den
camp vergaen soude. het perch was
ghestelt in drie plaetsen. dat ware drie

percken. ende elc perch hadde vier crist
waerders. twee vande herstene. en
twee vande heppen. dat ware vier
aen elcken hoer een staende met een
half lance in die hat. Als dese. vi. heren
aldus aen quam van elcke side drie.
die hersten heren ghinghe elc bisonder
int perch. heyndric int ierste perch. estit
tes int tweede perch. en die coninc lode
wic int derde perch. Die coninc va lu
bienginc reghe heyndric va lymboich
Die coninc va capadocien ghinc reghe
estites. Die coninc van lybia teghen
den coninc lodewic. Doen dese heren
aldus in crist ware. die crist waerders
gauē elc een gelike haet. daer si ierst
soudē mede beghinne. dat was haer
ierste wapene. heyndric va lymboich
ghinc sinen man vroliche toe. dat een
lust was dier aen sacht. si speelde beide
meesterlic metter haetsen. mer heyn
dric was des coninc van lubien mee
ster. wat heyndric sloecht he sijn haer
se wter hat. so datse die crist waerders
schieden. en si gauen elc een sweert in
die hant va eender lengde. daer sloe
ghen si op malcanderē menighe swa
ren slach. so dat een lust was dier aen
sacht. Ten eynde so sloecht heyndric de
coninc dat hi stont en dufelde. dat he
docht den hemel op sinen hals vallen
heyndric die sacht sijn lief ter mueren
ligghen. so vele te meer curagien had
de hi teghe sinen viant. si gauē malc
anderē menighe swate slach. te eynde
brocht heyndric met sinen sweerde
den coninc eenen so swaren slach dat
hi viel in onmacht. en heyndric soudē
doortgheslaghe hebben. mer die crist
waerders schoote daer tusschen. Die
twee hersten crist waerders name de
coninc op als gheuanghe man. daer